

BORGERLIGHET MED MORALISKT UNDERSKOTT

JOHANNES ÅMAN

De borgerliga partiernas misslyckande kan inte förklaras bort. När de borde framhållit sin politiks särdrag vek de undan. När de borde talat om rättvisa lät de som själlösa teknokrater.

De som söker bortförklaringar finner alltid något att skylla på. Moderaterna kan, som Gunnar Hökmark gjorde redan på valnatten, hävda att det överraskande svaga valresultatet berodde på att partiet stått under häftig attack från socialdemokraterna och LO. Folkpartiet kan förklara bakslaget för oppositionen med att moderata skattesänkingsförslag oroat väljarna, och moderaterna kan bemöta sådan kritik genom att påstå att det tvärtom var folkpartiet och kristdemokraterna som genom sitt avståndstagande ifrån det moderata skattebudskapet sänkt det borgerliga regeringsalternativet.

Ett korn av sanning finns kanske i sådana förklaringar. Men partier som vill lära av erfarenheterna från 1998

JOHANNES ÅMAN är ledarskribent i *Dagens Nyheter*.

års valrörelse bör akta sig för den bekväma utvägen att felet är någon annans.

Många av de väljare som 1994 röstade fram en vänstermajoritet blev besvikna. Men i stället för att rösta för förändring och släppa fram ett borgerligt alternativ försköt de tyngdpunkten inom den rödgröna majoriteten längre åt vänster.

Svensk jämlikhetstradition

Förutsättningarna för ett maktskifte fanns alltså men väljarna var inte beredda att ge de borgerliga partierna chansen. Det kan inte betecknas som annat än ett misslyckande. Men den intressanta frågan är varför. Var ligger förklaringen till att väljarna denna gång hellre behöll en majoritet som de var missnöjda med än prövade något nytt?

Ett rakt svar är att väljarna röstade i enlighet med sin övertygelse. De gillar trots allt sin välfärdsstat och tycker att en långtgående omfördelning av inkomsterna är moraliskt riktig.

Denna hypotes är svårsmält för de borgerliga partierna, i synnerhet för moderaterna. Men den kan inte utan vidare avfärdas. Sverige är inte som USA eller Storbritannien. Vi har en jämlikhetstradition med djupa historiska rötter, och det måste de som pläderar för förändring ta hänsyn till.

I viss mån har de borgerliga partierna gjort det. Moderaterna som under början av 80-talet var tydligt influerade av anglosaxisk idédebatt övergav efter 1985 års valnederlag systemskiftet som metafor. I dess ställe kom emellertid inte någon till svenska förhållanden bättre anpassad argumentering för förändring. Moderaterna började bara undvika sådant som skulle kunna utmana väljarna. De har fortsatt att utlova skattesänkningar men utan att framhäva de värderingar som deras politik bygger på.

Carl Bildt har till exempel i årets valrörelse besvarat kritiska frågor om vad moderaternas besparingar på socialförsäkringarna innebär med att al-

la får mer än vad de under de gångna åren haft med socialdemokratisk politik. Visst låter det generöst. Men i tävlingsgrenen alla goda gåvors givare har moderaterna inga förutsättningar att vinna. För att bli trovärdiga måste de våga stå för något annat och visa vilken moralisk grund politiken bygger på.

I den kommunala valrörelsen i Stockholm gavs ett utmärkt tillfälle att göra detta när socialdemokraternas kandidat till finansborgarrådsposten Annika Billström hävdade att moderaterna ville införa "marknadshyror". Men vad svarade moderaternas ledare i staden, Carl Cederschiöld? Han sade inte att moderaterna tycker att det är rätt att de som bor i innerstaden ska betala betydligt mer än de som har likvärdiga lägenheter i avlägsna förorter. Han passade inte heller på att framhålla att hyrorna bör kunna höjas i attraktiva lägen för att inte byggandet ska avstanna.

Nej, han avfärdade bara med indignation påståendet att hans parti skulle var för något sådant som "marknadshyror".

Folkpartiets förutsättningar ser del-

vis annorlunda ut. Att det finns ett utrymme i svensk politik för ett borgerligt alternativ med mjuk framtoning visade inte bara 1985 års Westerbergeffekt utan också 1998 års framgångar för Alf Svensson. Samma faktorer som i årets val gav kristdemokraterna ett uppsving hade mycket väl kunnat komma folkpartiet till del.

Men av ett folkparti som inte nöjer sig med att konkurrera med kristdemokraterna om rollen som borgerligt samvete krävs mer. Är folkpartisternas strävan efter maktskifte allvarligt menad, så måste de, liksom moderaterna, våga utmana vänsterns syn på rättvisa och visa varför en kursändring inte bara är ekonomiskt nödvändig utan också moraliskt riktig.

Både moderaterna och folkpartiet kan alltså sägas ha varit för lite ideologiska. De borde ha framhävt det som skiljer deras alternativ ifrån den rödgröna vänstern. De skulle ha visat vilka värderingar politiken bygger på och klargjort vart den syftar. Men flitig användning av ideologiskt färgade fraser eller allmänt visionärt prat om framtiden räcker inte. Vad alla

som pläderar för en liberal politisk kurs måste bli bättre på är att koppla analyser och förslag till erfarenheter som väljarna själva gjort.

Liberal rättvisa

Visst värdesätter svenskarna sin välfärdsstat. Men det finns samtidigt i vårt samhälle en frustration och ilska över att den som tar ansvar, vidareutbildar sig, gör en extra arbetsinsats eller bygger upp ett eget företag lönas illa.

Rättvisa är inte bara att "de rika" avstår till förmån för "de fattiga".

Rättvisa handlar också om skälig ersättning, om att den som väljer att göra något som är bra för samhället som helhet inte ska motarbetas. Visst kan en sådan insikt uttryckas med ekonomisk terminologi, beskrivas som något marknaden kräver av oss eller som en fråga om samhällelig rationalitet. Men så länge det liberala alternativets förespråkare inte lyckas synliggöra politikens moraliska dimension kommer vänstern att behålla ett starkt grepp om de svenska väljarna.